

Ústav antropologie

Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity

Vinařská 5, 603 00 Brno

Prof. PhDr. Jaroslav Malina, DrSc.

Telefon: 549 495 755; mobil: 604 387 111

e-mail: jmalina@sci.muni.cz

<http://anthrop.sci.muni.cz>

Posudek disertační práce:

Půtová, Barbora (2012): *Pravěká kultura a zrození lidské imaginace*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. 273 str.

Barbora Půtová se v disertační práci zabývá nejstarším uměním (malby, kresby, sochy, plastiky, reliéfy), jehož počátky spadají do období mladého paleolitu před 40 000 lety. Pomineme-li sporné, avšak stále diskutované „proto-umění“ starého a středního paleolitu, pak můžeme vyčlenit tři základní panevropské horizonty mladopaleolitického umění: aurignacien (40 000–25 000 let př. n. l.), gravettien (33 000–22 000 let př. n. l.) a magdalénien (18 000–11 000 let př. n. l.). V rámci všech tří horizontů se dále vyděluje velké parietální umění, které se napříč časem vyvíjí v jeskyních frankokantabrijského západu, oproti drobným až miniaturním uměleckým artefaktům z otevřených sídlišť střední a východní Evropy a severní Asie. Jen výjimečně se parietální umění objevilo i mimo západní Evropu, jmenovitě na Urale (Kapová a Ignatijevská jeskyně).

Zmíněná problematika má hluboké nálezové a badatelské kořeny a prošla komplikovaným vývojem svázaným s dobovými paradigmaty. První umělecké předměty paleolitického stáří byly totiž objeveny ve Francii již v roce 1835 a parietální umění následovalo ve Španělsku (Altamira) v roce 1879. Protože však tato díla svou kvalitou nezapadala do tehdejšího „obrazu primitivního člověka“, tak jak ji zformoval zjednodušující a biologizující evolucionismus, věda uznala jejich existenci teprve pod silným tlakem nových objevů – a až o několik desetiletí později.

Prvé interpretace vycházely z dobové atmosféry přelomu 19. a 20. století. Na jedné straně se tu promítly koncepce l'art-pour-l'artismu („umění pro umění“), na druhé straně příliv pestrých analogií, které tehdy do západní Evropy importoval antropologický výzkum z oblastí tzv. „přírodních národů“. Takže první teorie obvykle pracovaly buď s prostou teorií lidské tvořivosti, nebo s více méně náhodně vybíranými etnologickými modely (lovecká magie, tabu, iniciační a jiné rituály apod.).

Během 20. století byly dosavadní přístupy podrobeny pozitivisticky koncipované kritice a nahrazeny novými, které vycházely přímo z archeologického záznamu a nebyly poplatny žádným analogiím. Empirická data pak byla hodnocena z pozic strukturalismu: například bipolární vztah muž – žena v pojetí francouzského archeologa André Leroi-Gourhana; a dalších filozofických systémů.

Ve druhé polovině 20. století nastupují nové metody a techniky datování a analýzy, včetně mikroskopických pozorování, které aplikoval zejména americký badatel Alexander Marshack. Ty přinesly detailnější vhled do výrobní, respektive tvůrčí technologie, do vzájemných vztahů (posloupností) zobrazovaných prvků na témže artefaktu a v důsledku toho i nové interpretace. Například umění jako forma grafického vyjádření času v obecné rovině (kumulující se zářezy), konkrétního ročního období (zobrazení časově závislé fauny) či doby těhotenství ženy (tzv. venuše), zkratka „kalendář“ (Alexander Marshack).

V závěru 20. století, kdy se konstituovala i obecná filozofie vědy, se vystřídalo několik dalších teorií, mimo jiné rehabilitující starší přístupy, například etnologické analogie, ovšem na vědecktějším a systematictější základě (etnoarcheologie). Aplikována byla i psychologie obecně (Steven Mithen) a s přihlédnutím k změněným stavům vědomí, vlivu drog, šamanismu aj.

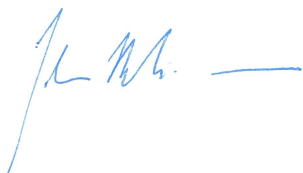
Současný výzkum zdůrazňuje kontextuální přístup k umění a symbolismu jako integrální části sociálních a psychologických systémů minulosti. Zvláště se zdůrazňuje role symbolů při lidské komunikaci, tedy při výměně a uchování informací.

Tyto a další přístupy podrobila Barbora Půtová kritické analýze a jako představitelka celostního přístupu dospěla k formulování akademické disciplíny pracovně označené jako „pravěké umění“ (včetně vypracování interdisciplinární výzkumné procedury tohoto fenoménu), která by měla sledovat vývoj lidské tvořivosti a imaginace z perspektivy věd o člověku, kultuře a umění. V této souvislosti je třeba ocenit i přehledné uměnovědné představení našich a zahraničních výtvarníků, kteří se zabývají vědeckou ilustrací. Autorka tak splnila cíl vytčený v úvodu disertační práce. V celé práci je nadto jen málo „chyb a prohřešků“.

Otázky oponenta:

- 1) Jak jste dospěla k soudu, že artefakt z Kunejtry (Sýrie) je z pazourku (str. 37).
- 2) Lze některé propracované listovité hroty z mladopaleolitického szeletienu řadit mezi umělecké projevy?
- 3) Jakou máte představu o ustavení a rozvíjení oboru „pravěké umění“?
- 4) Hodláte disertační práci publikovat?

Předložená práce Barbory Půtové naplňuje všechny atributy disertační práce. Práci proto doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení „výborně“.

V Brně 7. srpna 2012